

Kansat ilman valtiota

Magdaleena Kupila (2015)

Maapallolla on monia kansoja, joilla ei ole omaa valtiota. Tällaisia ovat esimerkiksi saamelaiset, Australian aboriginaalit ja Lähi-idän palestiinalaiset. Osa valtiottomista kansoista pyrkii itsenäistymään isäntävaltiostaan. Itsenäistymispyrkimykset aiheuttavat pahimmillaan konflikteja ja väkivaltaisuuksia. Valtiottomat kansat ajavat oikeuksiaan myös rauhanomaisesti. Se ei ole aina helppoa, sillä maiden hallitukset ovat usein haluttomia muutoksiin.

SISÄLTÖ

1. Mitä ovat valtiottomat kansat?
2. Osa valtiottomista kansoista haluaa itsenäistyä
3. Valtiottomien kansojen aluevaatimukset aiheuttavat kiistoja
4. Valtiottomat kansat ajavat oikeuksiaan myös rauhanomaisesti
5. Lue lisää

---

1. Mitä ovat valtiottomat kansat?

Maailmassa on olemassa lukuisia kansoja, joilla ei ole omaa valtiota.[1] Ne elävät muiden valtioiden sisällä muodostaen siellä oman ryhmänsä. **Alkuperäiskansat** ovat yksi esimerkki **valtiottomista kansoista**. Alkuperäiskansat ovat tietyn alueen syntyperäisiä asukkaita.[2] Ne polveutuvat väestöstä, joka asutti maita ennen nykyisen valtion rajojen vetämistä.

Alkuperäiskansat säilyttävät omia perinteitään ja tapojaan, vaikka elävät ilman omaa valtiota. Alkuperäiskansoja, joilla ei ole omaa valtiota, ovat esimerkiksi saamelaiset, Pohjois- ja Etelä-Amerikan intiaanikansat, inuiitit, Japanin ainu-kansa, Uuden Seelannin maorit ja Australian aboriginaalit.[3]

Valtiottomiin kansoihin kuuluvat myös monet **vähemmistökansat**. Niitä ovat esimerkiksi Venäjän keskiosissa elävät marit, komit ja udmurtit, Iso Britannian pohjoisosissa elävät skotit, sekä romanit.[4] Romanit ovat siitä erikoinen valtioton kansa, että se on historian aikana hajaantunut useisiin eri maihin. Osa romaneista elää yhä perinteistä kiertolaiselämää joko omasta tahdostaan tai pakolaisen asemassa.[5]

2. Osa valtiottomista kansoista haluaa itsenäistyä

Osa valtiottomista kansoista haluaa itsenäistyä emävaltiostaan. Ne tuntevat, että niillä on oikeus omaan valtioon, sillä ne eivät koe olevansa sen valtion kansalaisia, jossa asuvat. Näitä kansoja kutsutaan poliittisista syistä valtiottomiksi kansoiksi. Niitä ovat esimerkiksi baskit ja tiibetiläiset.

Baskit ovat yksi Euroopan vanhimmista kansoista. He ovat pitkään pyrkineet saamaan itselleen oman valtion Pohjois-Espanjan ja Etelä-Ranskan alueelle.[6] Vaikka virallista baskivaltiota ei ole olemassa, baskeilla on oma **itsehallinnollinen alueensa** Pohjois-Espanjassa. Suuren osan aluetta koskevista päätöksistä tekee kuitenkin Espanjan hallitus.

Tiibetiläiset elävät Kiinan kansantasavallassa, jossa heillä on oma **autonominen alueensa**. Tiibetiläisten vihanpito kiinalaisia kohtaan on voimakasta, sillä heidän mielestään Kiina on miehittänyt heidän maansa. Siksi alueella pidetään yllä järjestystä armeijan voimin. 1950-luvulla tiibetiläiset nousivat johtajansa dalai-laman johdolla vastarintaan, mutta Kiina kukisti kapinan. Tämän seurauksena dalai-lama ja Tiibetin hallitus pakenivat Intiaan, jossa ne ovat maanpaossa tänäkin päivänä.[7]

3. Valtiottomien kansojen aluevaatimukset aiheuttavat kiistoja

Valtiottomien kansojen itsenäistymispyrkimykset ovat johtaneet lukuisiin väkivaltaisuuksiin. Paikoittain on syttynyt jopa sisällissotia. Valtiot ovat usein haluttomia luovuttamaan maitaan valtiottomille kansoille, sillä alueilla on taloudellista merkitystä valtioille: ne ovat esimerkiksi **luonnonvaroiltaan** rikkaita tai hedelmällisiä, maanviljelyyn sopivia alueita. Konfliktit voivat kehittyä hitaasti pitkien aikojen kuluessa, mutta puhjeta nopeasti väkivaltaisuuksiksi. Taustalla ovat usein tyytymättömyys nykytilanteeseen ja turhautuminen valtion toimiin.[8]

Palestiinalaiset haluavat oman valtion nykyisen Israelin valtion alueelle. Palestiinalaisilla on periaatteessa omat itsehallinnolliset alueensa Israelissa (Gaza ja Länsiranta), mutta Israel miehittää Länsirantaa ja piirittää Gazaa. Rauhaneuromissa huolimatta levottomuudet alueella jatkuvat. Luultavaa on, että niin kauan kunnes perimmäinen kysymys – palestiinalaisten oikeus omaan valtioon – on ratkaisematta, alueen väkivaltaisuuDET tulevat jatkumaan.[9]

Kurdit ovat vähemmistökansa, jotka asuvat pääasiallisesti Turkin, Iranin, Irakin ja Syyrian valtioiden alueille ulottuvalla Kurdistanin alueella. Kurdit haluavat oman itsehallinnollisen alueensa ja ovat tätä yrittäneetkin, mutta valtiot eivät suostu luopumaan strategisesti ja taloudellisesti tärkeistä seuduistaan. Kurdit ovat pitkään kapinoineet isäntävaltioitaan vastaan. Kurdien työväenpuolue on tehnyt sissi-iskuja Turkin armeijaa vastaan ja konflikteissa on kuollut tähän mennessä kymmeniä tuhansia henkiä – niin sissejä kuin sotilaita.[10]

4. Valtiottomat kansat ajavat oikeuksiaan myös rauhanomaisesti

Kaikissa maissa aluekiistat eivät kehity aseelliseksi konflikteiksi. Iso-Britannian pohjoisosissa elävät skotit protestoivat oman valtion puolesta järjestämällä mielenosoituksia. Vuonna 2014 Skotlannissa järjestettiin kansanäänestys, joka päättyi siihen, että vähän vajaa puolet väestöstä (44,7 %) kannatti Skotlannin eroa Isosta-Britanniasta ja vähän reilut puolet (55,3 %) oli sitä vastaan.

Kaikki valtiottomat kansat eivät ole innokkaita itsenäistymään. Esimerkiksi saamelaiset ja Australian aboriginaalit eivät ole ilmaisseet kiinnostusta muodostaa omaa valtiota. Ne kuitenkin tavoittelevat parempia oloja kansalleen sekä pyrkivät saamaan omistusoikeuden maihin, joiden katsovat heille kuuluvan. Ongelmana on, ettei alkuperäiskansojen tarpeita aina kuunnella maiden hallituksissa tai hallitukset ovat haluttomia viemään asioita eteenpäin.

Suomessa saamelaiset pyrkivät saamaan takaisin maita, joita he ovat perinteisesti hyödyntäneet metsästykseseen, kalastukseen ja poronhoitoon, mutta jotka valtio katsoo kuuluvan itselleen. Suomi ei ole **ratifioinut** Kansainvälisen työjärjestön ILO:n alkuperäiskansasopimusta, koska maanomistajuudesta ei ole päästy yksimielisyyteen saamelaisten ja Suomen hallituksen välillä.[11]

Käsitteitä:

Alkuperäiskansa = Kansa, joka on jonkin alueen alkuperäistä väestöä, esim. saamelaiset. Alkuperäiskansat ovat usein vähemmistökansoja ja valtiottomia kansoja.

Valtioton kansa = Kansa, joilla ei ole omaa valtiota. Valtiottomia kansoja ovat monet alkuperäis- ja vähemmistökansat.

Vähemmistökansa = Ihmisryhmä, jota erottaa valtaväestöstä heidän kansallisuutensa. Vähemmistökansoista käytetään myös nimitystä vähemmistökansallisuus tai etninen vähemmistö. Suomen vähemmistökansa ovat saamelaiset.

Itsehallinnollinen alue = Alue, jolla on oma hallinto. Hallintoon valitaan edustajia alueelta ja se saa tehdä aluetta koskevia päätöksiä. Itsehallinnollinen tarkoittaa samaa kuin **autonominen alue**.

Tekstissä käytetyt lähteet:

- [1] Moreno, Luis (2011). Stateless nation. *Teoksessa* Kurian G. T. (toim.): *The Encyclopedia of Political Science*, 1612-1613. Sage Publications.
- [2] Sandell, Toni (toim.). *Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimukset*. Työministeriö Suomen ILO-neuvottelukunta. 2. p. < http://www.tem.fi/files/25956/ilo_yleissopimukset.pdf> (luettu 18.1.2015)
- [3] Aalto, Jari et al. (2011). *Kaikkien aikojen historia 6 kulttuurien kohtaaminen*. Susi N. (toim.). Edita prima Oy, Helsinki.
- [4] Leimu, Pekka 2010. *Kansatiede ja Euroopan kansat, Suomalaisesta ja ruotsalaisesta näkökulmasta*. Painosalama Oy, Turun Yliopisto kansatiede. Turku.
- [5] T. M., J. E (2003). Roma. *Teoksessa* Guido Bolaffi & Raffaele Bracalenti & Peter Braham & Sandro Gindro (toim.): *Dictionary of race, ethnicity and culture*, 292-296. Sage Publications.
- [6] Korvela, Marko (2012). *Tavoitteena itsenäinen ja sosiaalinen baskimaa*. Tiedonantaja-lehti. < <http://www.tiedonantaja.fi/2012-2-11/tavoitteena-itsenainen-ja-sosialistinen-baskimaa>> (luettu 18.1.2015);
- Topic, Martina (2011). Basque Separatism. *Teoksessa* Kurian G. T. (toim.): *The Encyclopedia of Political Science*, 124-125. Sage Publications.
- [7] Grunfeld, A. Tom (2001). Tibet. *Teoksessa* Krieger J. (toim.) *The Oxford companion to politics of the world*, 2. p. Oxford University Press.
- [8] Wolff, Stefan (2008). Conflicts without borders. *The National Interest* No. 95 pp. 63-69.< http://www.jstor.org/stable/42896160?seq=1#page_scan_tab_contents> (luettu 19.1.2015)
- [9] Aalto, Jari et al. (2010). *Kaikkien aikojen historia 3 kansainväliset suhteet*. Sokratous, H. (toim.). Edita prima Oy, Helsinki.
- [10] Saarinen, Tuija (2011). *Yleiset kulttuurierot ja stereotypisointi: Kurdilainen perhe- ja tapakulttuuri*. < http://wanda.uef.fi/tkk/liferay/projektit/monikko/Kurdiartikkeli_Saarinen.pdf>
- [11] Heikkilä M. & Laukkanen M. (2013). *Arktinen kutsuu – Suomi, EU ja arktinen alue*. 2. p. Vammalan kirjapaino Oy, Sastamala.